

BİYOLOJİK MAHIYETTE OLAN TABİAT ABİDELERİNİN ÖNEMİ VE TÜRKİYEDE TESİS İMKÂNLARI 1)

Doç. Dr. FEVZİ ÖZTIĞ
İstanbul Üniversitesi
Farmakobotanik Enstitüsü

Sayın meslektaşlarım ve sayın seminer üyeleri,
Mevzu, ekonomik vasıfta değil, daha ziyade umumî mahiyette-
dir. Bu seminere, İstanbul Üniversitesi Botanik Enstitüsü ve Türk
Bioloji Derneği adına iştirak etmiş bulunuyorum. Konuşmama baş-
lamadan önce, Entitümümü davet etmek ve konuşmak için program-
da yer ayırmak nezaketini gösteren Türkiye Tabiatını Koruma Cem-
iyeti idare heyetine ve sayın başkanına huzurunuzda teşekkür et-
meyi bir borç bilirim. Kısa sürecek olan bu konuşmada tabiatın ko-
runması konusunda bazı biyolojik noktalara temas etmek ve Biolo-
gi Derneği adına temennilerimizi arz etmek istiyorum.

İstanbulda, 1949 yılında «Türk Bioloji Derneği» adı altında bir
cemiyet kurulmuştur. Bu cemiyetin gayesi, kısaca belirtmek icap
ederse, biyoloji biliminin gelişmesine, yayılmasına hizmet etmek,
memlekette tabiat sevgisinin artırılmasına yardım etmektir. Cemi-
yet bu maksadın tahakkuku gayesiyle, diğer teşebbüsleri yanında,
üç ayda bir çıkan bir mecmua yayınlamaktadır. Mecmuada çıkan
yazılar kısmen bilimsel kısmen popüler mahiyettedir.

Türk Bioloji Derneğinin ziraat ,ormancılık ve saire gibi tatbi-
kî sahalar ile yeter derecede meşgul olamayacağı aşikârdır. Buna
rağmen tatbikî bilim kolları ile işbirliği halinde, bu sahada da fay-
dalı hizmetlerde bulunabileceği cemiyetin çalışma programı içine
alınmıştır. Bilindiği gibi, ileri memleketlerde, ziraat ve ormancılar
biyologlar ile, biyologlar ise kimyacılar ile daimî işbirliği halinde
çalışmaktadırlar. Bu sayede süratle netice alma imkânına sahiptir-

1) Bu yazı, Türkiye Tabiatını Koruma Cemiyeti tarafından Ankarada
tertiple edilen 1957 yılı seminer haftasında, İstanbul Üniversitesi Botanik En-
stitüsü ve Türk Bioloji Derneğini temsilen 25.3.1957 tarihinde yapılan konuş-
manın özetidir.

ler. Bir çok iş birliği şekilleri düşünülebilir. Kanaatimizce, işbirliğinin en verimli şekli, aynı bir konu üzerinde farklı branşların organik halde bir arada çalışmalarınıdır. Meselâ, tohum ıslâh konusunda, genetik ve sitolojik hususların biyologlar tarafından, tatbikî olan kısımların ziraatçılar tarafından işlenmesi gibi. Memleketimiz maa-lesef tamamen bu safhaya girmiş değildir. Temennimiz, bunun yakın bir zamanda tahakkukudur.

Türkiye Tabiatını Koruma Cemiyeti bu seminerde, isabetli olarak, ekonomik mahiyette olan konuları ön plâna almış bulunur. Bununla beraber, cemiyetin umumî mahiyette olan problemlere tüzü-ğünde yeter derecede yer verdiğini memnuniyetle görüyoruz.

Meselâ, tabiat güzelliklerinin korunması, millî tabiat parklarının tesisi gibi, nisbeten hasbî mahiyette olan hususlar.

Tabiatın turistik ve bilimsel değeri haiz bölgelerinin muhafaza edilmesi fikri nisbeten yenidir. Meselâ, Almanyada tabiatı koruma kanunu 1936 yılında çıkmıştır. Tabiatı koruma hususundaki teşebbüsler, kifayetsiz medeniyetlerin tabiatı tahrip edici bir faktör olduğu idrak edildikten sonra ele alınmıştır. Bugün ileri memleketlerde, ekonomik bakımından tabiatı koruma problemi yanında, ilmi veya turistik önemi olan tabiat abidelerinin de muhafazası, aynı derecede yer almaktadır. Meselâ, Almanyada tabiat abideleri olarak muhafaza altına alınan bölgelerin sayısı 500'den fazladır. Amerika-da tesis edilen büyük çapta millî parkların sayısı ise, 27'yi bulmuştur.

Lokal mahiyette olan bu gibi bölgelerin muhafazasından başka, nadir olan nebat ve hayvan türlerinin korunmalarına matuf umumî mahiyette tedbirler de alınmış bulunuyor. Meselâ, kırlarda ve ormanlarda, çiçek ve yapraklarının koparılması yasak edilen bitki çeşitleri tespit edildiği gibi, çiçeklerinin koparılmalarına muayyen nisbette müsaade edilen, fakat kökleri ile çıkarılması caiz olmıyan bitki türleri de tayin ve ilân edilmişlerdir. Bütün bu tedbirler, sadece basit bir temenniden ibaret kalmamış, aynı zamanda kanunî müeyyidelerle de takviye edilmişlerdir. Tabiatı koruma konusunda, tetkik ettiğim Almanca eserlerde, bu hususta müessir vasıta olarak şu tedbirler kaydedilmektedir :

- 1 — Kanunî müeyyide.
- 2 — Reşmî teşkilât.
- 3 — Bu maksatla kurulmuş hususî teşekküller.
- 4 — Halkı yayın yolu ile tenvir etmek.
- 5 — Halkı konferans, filim gibi vasıtalarla tenvir etmek.

Bu tedbirlerin hiç biri, tek başına belki müessir olmayabilir. Fakat birbirini takviye eder mahiyette tatbik edildiğinde, iyi neticeler alınabileceği muhakkaktır. Bu konuda memleket münevverlerine de, feragatla çalışmak gibi bazı mühim vazifeler düşüyor. Bu gün, Almanya, tabiatı koruma konusunda gıpta edilecek kadar iyi bir durumda bulunuyorsa, buna kanun ve teşkilâttan ziyade, bu uğurda bütün ömürlerini hasretmiş ilim adamlarına borçludur, diyebiliriz. Meselâ botanikçi Prof. SCHMEIL, Zoolog Prof. GÜNTHER gibi...

Memleketimizdeki duruma gelince :

Türkiyede tabiat abideleri veya millî park olabilecek değerdek pek çok tabiat hazineleri mevcuttur. Bunlardan biyolojik mahiyette olanlarına misal olarak Manyas kuş cennetini, Uludağ, Abant bitki örtülerini, Muğla civarındaki sığla ağacı (*Liquidambar*) ormanlarını zikredebiliriz. Memleketimizin zengin bir floraya malik olması, bir tefahur vesilesi teşkil etmekle beraber, nadide olan bitki türlerinin muhafazası da, bizlere aynı derecede ağır mesuliyetler yüklemektedir.

Burada Manyas kuş cenneti konusunda bazı açıklamalarda bulunacağım. Manyas kuş cennetinin, dünya çapında biyolojik önemi haiz olduğu memnuniyet verici bir hakikattir. Manyas kuş cennetinde, İstanbul Üniversitesi Zooloji Enstitüsü eski direktörü Prof. C.KOSSWIG tarafından biyolojik etüdler yapılmış, bu bölgenin tabiat abidesi olarak muhafazası için kendisi tarafından teşviklerde bulunulmuştur. Manyas kuş cenneti, 5 yıldanberi Türk Biologi Derneğinin himayesindedir. Cemiyet bu maksatla mütevazî bütçesinden her yıl 500 - 600 lira kadar bir fedakârlık yapmaktadır. Geçen yıl bu yardım Zooloji Enstitüsü tarafından yapılmıştır. Her nasılsa bu durum kendilerine yanlış aksettirilmiş olan Kosmos gibi bazı Alman müesseseleri, Manyas kuş cennetinin himayesi için memleketlerinde iane toplamaya karar vermişlerdir. Bu hadise şüphesiz bizim için acı ve üzücüdür. Dünya çapında önemi haiz bu gibi tabiat abidelerinin korunması ekonomik bir problem olmasa bile, medenî bir millet için, bilimsel ve kültürel bir vecibe olduğuna şüphe yoktur. Hal böyle olunca, Manyas kuş cennetinin korunması mevzuunda, Biologi ve Tabiatı Koruma Cemiyetleri tarafından müşterek alâka ve himmetin esirgenmeyeceğine ümidimiz çok kuvvetlidir. Sözümü burada bitirirken, gelecek yıllarda, tabiat abidelerinin ve millî parklarımızın tesisi konusunda, her iki kardeş cemiyet tarafından müşterek bir seminer tertip edilmesini temenni ederim.